

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

07.12.2021. Nr. 1-6/18
Uz 07.10.2021. 1-04/380-pav

Latvijas Republikas Satversmes tiesa
tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Par viedokli Satversmes tiesas lietā Nr.2021-38-01

Tiesībsargs ir saņēmis Satversmes tiesas tiesneša 2021.gada 7.oktobra lēmumu Satversmes tiesas lietā Nr.2021-38-01 “Par Kriminālprocesa likuma 529.panta pirmās daļas 3.¹punkta un 550.panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta pirmajam teikumam”, kurā tiesībsargs ir atzīts par pieaicināto personu lietā un aicināts izteikt viedokli par jautājumiem, kuriem, tiesībsarga ieskatā, būtu nozīme izskatāmajā lietā.

Kriminālprocesa likuma 529.pants noteic attaisnojoša vai notiesājoša sprieduma rezolūtīvās daļas papildu jautājumus. Saskaņā ar minētā panta pirmās daļas 3.¹punktu sprieduma rezolūtīvajā daļā papildus norāda tiesas lēmumu par pārsūdzības termiņa pagarināšanu vēl par 10 dienām kriminālprocesa īpašās sarežģītības un apjoma dēļ. Savukārt Kriminālprocesa likuma 550.panta pirmā daļa nosaka: “Apelācijas sūdzību vai protestu iesniedz ne vēlāk kā 10 dienu laikā vai, ja tiesa pagarinājusi pārsūdzības termiņu, ne vēlāk kā 20 dienu laikā pēc dienas, kad kļuvis pieejams pilns tiesas nolēmums.”

Satversmes tiesas lieta ierosināta pēc Aivara Lemberga (*turpmāk – pieteikuma iesniedzējs*) konstitucionālās sūdzības, kurā pausts viedoklis, ka Kriminālprocesa likuma 529.panta pirmās daļas 3.¹punkts un 550.panta pirmā daļa (*turpmāk kopā – apstrīdētās normas*) neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (*turpmāk – Satversme*) 92.panta pirmajam teikumam, jo īpaši sarežģītās un liela apjoma krimināllietās 20 dienu apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņš nav samērīgs. Proti, apsūdzētajam un viņa aizstāvim nav iespējams pilnībā izanalizēt sprieduma motīvu daļu un izteikt par to kvalitatīvus un detalizētus iebildumus norādītajā termiņā.

Līdz ar to izskatāmajā lietā izvērtējams jautājums, vai apstrīdētajās normās noteiktais 20 dienu apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņš personai nodrošina pietiekamu laiku aizstāvības sagatavošanai.

Satversmes 92.panta pirmais teikums nosaka: “Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.” Viens no jēdziena “taisnīga tiesa” aspektiem ir

pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta. Tādējādi Satversmes 92.pants uzliek valstij pienākumu pieņemt tādas procesuālās normas, atbilstoši kurām persona varētu taisnīgā un objektīvā tiesā efektīvi aizsargāt savas tiesības un likumiskās intereses (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018.gada 14.jūnija sprieduma lietā Nr.2017-23-01 12.punktu*).

Kriminālprocesa likuma desmitajā sadaļā ietverta procesuālā kārtība lietu izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 549.pantam pārsūdzēšana apelācijas kārtībā ir rakstveida apelācijas protesta vai sūdzības iesniegšana par spēkā nestājušos pilnu pirmās instances tiesas nolēmumu nolūkā panākt tā atcelšanu pilnībā vai kādā tā daļā kā faktiski, tā juridisku iemeslu dēļ. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka apelācijas instances tiesa pārbauda pirmās instances tiesas nolēmuma pamatotību un tiesiskumu. Šī pārbaude ietver lietas izspriešanu pēc būtības un var noslēgties ar to, ka apelācijas instances tiesa pievienojas pirmās instances tiesas nolēmuma pamatojumam vai arī taisa jaunu nolēmumu (*sk. Satversmes tiesas 2020.gada 26.marta sprieduma lietā Nr.2019-15-01 11.punktu*).

No pieteikuma izriet, ka pieteikuma iesniedzējs saskata apstrīdēto normu neatbilstību Satversmes 92.panta pirmajam teikumam, ciktāl tās attiecas uz apsūdzētā un/vai aizstāvja apelācijas sūdzības iesniegšanu īpaši sarežģītās un liela apjoma krimināllietās. Tiesībsarga ieskatā, apstrīdētās normas neatņem apsūdzētajam iespēju īstenot tiesības uz taisnīgu tiesu pēc būtības, jo normatīvais regulējums paredz apsūdzētā un/vai aizstāvja tiesības iesniegt apelācijas sūdzību ne vēlāk kā 10 dienu laikā. Savukārt īpaši sarežģītās un liela apjoma lietās tiesa apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņu var pagarināt vēl par 10 dienām. Tā rezultātā apsūdzētajam un/vai aizstāvim ir tiesības iesniegt apelācijas sūdzību ne vēlāk kā 20 dienu laikā pēc dienas, kad kļuvis pieejams pilns tiesas nolēmums. Minētais apstiprina to, ka apstrīdētās normas ļauj īstenot apelācijas sūdzības iesniegšanas tiesības, kas ietilpst tiesību uz taisnīgu tiesu saturā.

Izskatāmajā lietā tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojums izpaužas tādējādi, ka apelācijas sūdzību nedrīkst iesniegt vēlāk nekā 20 dienas pēc dienas, kad kļuvis pieejams pilns tiesas nolēmums, jo tas ir maksimālais pirmās instances tiesas nolēmuma pārsūdzības termiņš. Tā rezultātā apsūdzētajam un/vai viņa aizstāvim nav iespējas ilgāk sagatavot un iesniegt apelācijas sūdzību. Šāds apelācijas sūdzības termiņa regulējums ierobežo personai Satversmes 92.panta pirmajā teikumā nostiprinātās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Lai secinātu, vai izskatāmās lietas apstākļos ar apstrīdētajām normām noteiktais pamattiesību ierobežojums ir attaisnojams, visupirms nepieciešams izvērtēt, vai ierobežojums ir noteikts ar likumu, vai tas ir noteikts leģitīma mērķa labad un vai tas ir samērīgs.

Tiesībsargs pievienojas pieteikuma iesniedzēja viedoklim, ka apstrīdēto normu formulējums ir skaidrs. Pieteikumā apšaubīts, ka apstrīdētās normas atbilst labas likumdošanas principam un ir "likums" materiālā nozīmē, jo no publiski pieejamās informācijas nav secināms, ka likumdevējs būtu apsvēris, vai, pagarinot termiņu apelācijas sūdzības iesniegšanai īpaši sarežģītos un apjomīgos kriminālprocesos līdz 20 dienām, apsūdzētais visos gadījumos varēs nodrošināt tiesību uz aizstāvību efektīvu realizāciju. Pieteikumā arī uzsvērts, ka nav informācijas par to, vai regulējuma izstrādē un diskusijā piedalījās kriminālprocesuālo tiesību eksperti un nevalstiskās organizācijas.

Atbilstoši labas likumdošanas principam likumdevējam ir pienākums likumdošanas procesā izvērtēt likumprojektā paredzēto tiesību normu atbilstību augstāka

juridiska spēka tiesību normām un saskaņot likumprojektā paredzētās tiesību normas un tiesību sistēmā jau pastāvošās tiesību normas. Turklāt likumdevējam ir jānodrošina, ka likumdošanas procesā tiek pēc iespējas apzināti visu ieinteresēto personu viedokļi un uzklausi iebildumi pret likumprojektā paredzēto tiesisko regulējumu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019.gada 6.marta sprieduma lietā Nr.2018-11-01 18.1.punktu*).

Līdz 2009.gada 30.jūnijam Kriminālprocesa likuma 550.panta pirmā daļa noteica, ka apelācijas sūdzību vai protestu iesniedz ne vēlāk kā 10 dienu laikā pēc dienas, kad kļuvis pieejams pilns tiesas nolēmums. Savukārt šā likuma 529.pantā nebija iekļauts regulējums par to, ka sprieduma rezolutīvajā daļā papildus norāda tiesas lēmumu par pārsūdzības termiņa pagarināšanu vēl par 10 dienām kriminālprocesa īpašas sarežģītības un apjoma dēļ. Ievērojot minēto, tiesībsargs vērs uzmanību uz to, ka līdz 2009.gada 30.jūnijam visos kriminālprocesos neatkarīgi no to sarežģītības un apjoma apelācijas sūdzību vai protestu varēja iesniegt 10 dienu laikā pēc dienas, kad kļuvis pieejams pilns tiesas nolēmums.

No 2009.gada 12.marta Grozījumu Kriminālprocesa likumā izstrādes materiāliem Saeimā¹ izriet, ka uz trešo lasījumu tieslietu ministrs Gaidis Bērziņš sniedza priekšlikumu izteikt apstrīdētās normas spēkā esošajās redakcijās, kas tika apstiprinātas atbildīgajā komisijā un pieņemtas Saeimas sēdē. Jāņem vērā, ka sākotnējais grozījumu likumprojekts neiekļāva šādus grozījumus.

Tiesībsargs piekrīt pieteikuma iesniedzējam, ka publiskajā telpā nav pieejama informācija par to, vai likumdevējs apstrīdēto normu izstrādes gaitā Saeimā būtu pieaicinājis kriminālprocesuālo tiesību ekspertus un nevalstiskās organizācijas, kā arī būtu izsvēris apstrīdētajās normās ietvertā regulējuma ietekmi tiesību uz aizstāvību efektīvai realizācijai. Taču minētās informācijas nepieejamība neapstiprina apgalvojumu, ka likumdevējs nav veicis pienācīgu normatīvā regulējuma izvērtējumu. Turklāt jāņem vērā, ka likumdevējam ir plaša rīcības brīvība pieņemt procesuālos likumus un lemt par dažādu lietu kategoriju lietu izskatīšanas kārtību (*sk. Satversmes tiesas 2010.gada 7.oktobra sprieduma lietā Nr.2010-01-01 17.punktu*). Līdz ar to no tiesībsarga rīcībā pieejamās informācijas nav pamata apšaubīt, ka apstrīdētajās normās noteiktais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu.

Ikvienu pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad.

Tiesībsarga ieskatā, apstrīdētajās normās noteikto termiņu, tostarp, attiecībā uz termiņu īpaši sarežģītos un apjomīgos kriminālprocesos, apelācijas sūdzības iesniegšanai mērķis ir nodrošināt kriminālprocesa izskatīšanu un pabeigšanu saprātīgā termiņā, kā arī respektēt kriminālprocesā iesaistīto pušu intereses un pēc iespējas mazināt personu tiesību aizskārumu. Lai gan mērķis izskatīt lietas ātrāk ne vienmēr var attaisnot pamattiesību ierobežošanu, tomēr demokrātiskā tiesiskā valstī ir būtiski nodrošināt krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulēšanu saprātīgā laikā, kas ir visas sabiedrības interesēs. Tātad pamattiesību ierobežojumam ir saskatāms leģitīms mērķis. Līdz ar to nepieciešams pārbaudīt, vai apstrīdētajās normās noteiktais pamattiesību ierobežojums ir samērīgs.

---

¹ sk. Latvijas Republikas Saeimas mājaslapu:

<http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttcategory=192/Lp9>

Apstrīdētās normas nošķir divu veidu termiņus apelācijas sūdzības iesniegšanai – ne vēlāk kā 10 dienas un ne vēlāk kā 20 dienas pēc dienas, kad kļuvis pieejams pilns tiesas nolēmums. Atšķirība apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņos izriet no tā, vai tiesa lietu atzinusi par īpaši sarežģītu un apjomīgu. Tikai šajos divos gadījumos tiek pieļauts, ka apelācijas sūdzību var iesniegt tiesā divas reizes ilgākā laikposmā nekā pārējos kriminālprocesos. Tādējādi likumdevējs apstiprinājis, ka īpaši sarežģītās un apjomīgās lietās nepieciešams noteikt ilgāku apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņu, lai procesa dalībniekiem būtu vairāk laika īstenot tiesības uz tiesas nolēmuma pārsūdzēšanu, tostarp, sagatavot kvalitatīvu apelācijas sūdzību.

Tiesībsarga ieskatā, apstrīdētajās normās noteiktais pamattiesību ierobežojums veicina kriminālprocesa raitu norisi, jo ļauj apsūdzētajam un/vai viņa aizstāvim savlaicīgi sagatavot un iesniegt apelācijas sūdzību. Tajā pat laikā veicina krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulēšanu saprātīgā laikā, mazinot riskus kriminālprocesa nepamatotai novilcināšanai. Minētie apsvērumi ir būtiski, lai nodrošinātu raitu kriminālprocesa norisi un pēc iespējas mazinātu procesa dalībnieku tiesību ierobežošanu, piemēram, situācijā, kad tiek ierobežotas apsūdzētā tiesības uz brīvību.

Pieteikuma iesniedzējs pauž viedokli, ka iepretim kriminālprocesa ilgumam, nosakot tiesas nolēmuma pārsūdzēšanas termiņu vairāk nekā 20 dienas, netiktu ievērojami kavēta kriminālprocesa virzība. Tādējādi konkrētajā gadījumā atklājas diskusija par to, vai izšķiroša nozīme piešķirama procesa efektivitātei un savlaicīgumam vai tiesību īstenošanas kvalitātei.

Izvērtējot minēto jautājumu, nepieciešams ņemt vērā to, ka apelācijas tiesvedībā lieta tiek izspriesta pēc būtības. Tas nozīmē to, ka apelācijas instances tiesa pārbauda pirmās instances tiesas nolēmuma pamatotību un tiesiskumu, pārbaudot un analizējot pierādījumus. Līdz ar to ir svarīgi nodrošināt procesa dalībniekam iespēju ne tikai iepazīties ar pirmās instances tiesas nolēmuma saturu, bet arī sagatavot un iesniegt apelācijas sūdzību atbilstoši Kriminālprocesa likuma 551.pantā noteiktajām prasībām.

No pieteikumā sniegtās informācijas izriet, ka pieteikuma iesniedzējam un viņa aizstāvjiem nebija liegta iespēja sagatavot apelācijas sūdzību atbilstoši likumā noteiktajām prasībām, taču tiek pausts viedoklis, ka ilgāks pārsūdzības termiņš ļautu apelācijas sūdzību sagatavot kvalitatīvāk. Procesuālā termiņa ilgums ir tikai viens no aspektiem, kas var ietekmēt procesuālā dokumenta kvalitāti, piemēram, apsūdzētā spējas sagatavot procesuālos dokumentus, vai apsūdzētajam ir viens vai vairāki aizstāvji, aizstāvju kompetence atbilstošo jautājumu analizē, aizstāvju noslodze citos procesos un darbu organizēšana. Pastāvot citiem apstākļiem, kas var ietekmēt apelācijas sūdzības iesniegšanas kvalitāti, nav pamata atzīt, ka tikai procesuālā termiņa ilgums nodrošinātu procesuālo dokumentu kvalitāti. Tiesībsarga ieskatā, apsvērumi, ka kriminālprocess ilgst vairākus gadus jau vien pamato nepieciešamību rast tiesiskus risinājumus, kas ļautu efektīvizēt kriminālprocesa izskatīšanu. Tādējādi tiktu veicināta kriminālprocesa izskatīšana saprātīgā laikā. Taču šādu risinājumu ieviešanā jānodrošina cilvēku pamattiesību ievērošana. Līdz ar to tiesībsargs uzskata, ka apstrīdētajās normās noteiktais pamattiesību ierobežojums ir piemērots legītīmā mērķa sasniegšanai.

Pieteikuma iesniedzējs nosauc vairākus līdzekļus, ar kuriem, viņaprāt, apstrīdētajās normās noteiktā pamattiesību ierobežojuma legītīmo mērķi varētu sasniegt: 1) noteikt tiesas tiesības pagarināt apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņu pēc apsūdzētā pieteikuma; 2) noteikt likumā maksimālo termiņu, kam būtu jābūt pietiekami garam, piemēram, četri, seši mēneši; 3) nenoteikt likumā maksimālo termiņu un ļaut to noteikt

tiesai pēc saviem ieskatiem, jo tiesa var novērtēt lietas sarežģītību un apjomu, kā arī noteikt adekvātu pārsūdzības termiņu, izsverot lietas dalībniekiem objektīvi nepieciešamo laiku procesuālo dokumentu sastādīšanai; 4) likumā sīkāk definēt kritērijus, kuras lietas ir uzskatāmas par sarežģītām un apjomīgām un kuras nav; 5) noteikt likumā garāku termiņu apelācijas sūdzības iesniegšanai vai nu visos kriminālprocesos vai arī tikai īpaši sarežģītos un apjomīgos kriminālprocesos.

Visupirms norādāms, ka likumdevējam ir plaša rīcības brīvība lemt par procesuālajos likumos noteikto lietu izskatīšanas kārtību. Vienlaikus likumdevējam, pieņemot grozījumus normatīvajos aktos, nepieciešams ņemt vērā tiesību sistēmu kopumā. Likumdevējs ir pieņēmis vairākus procesuālos likumus dažādās tiesību jomās, kuros citstarp reglamentēti procesuālie termiņi apelācijas sūdzības iesniegšanai. Piemēram, Kriminālprocesa likuma 550.panta pirmā daļa noteic termiņu – ne vēlāk kā 10 dienu laikā, vai, ja tiesa pagarinājusi pārsūdzības termiņu, ne vēlāk kā 20 dienu laikā pēc dienas, kad kļuvis pieejams pilns tiesas nolēmums. Savukārt Civilprocesa likuma 415.panta pirmā daļa paredz 20 dienu termiņu no sprieduma pasludināšanas dienas, Administratīvā procesa likuma 291.panta pirmā daļa noteic viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas un Administratīvās atbildības likuma 243.panta pirmā daļa reglamentē apelācijas pārsūdzības termiņu – 10 darbdienu laikā no sprieduma paziņošanas dienas. Pieteikuma iesniedzējs ir norādījis vairākus iespējamus risinājumus leģitīmā mērķa sasniegšanai, kas ir cieši saistīti ar grozījumu izdarīšanu Kriminālprocesa likumā, tādējādi paredzot ilgāku apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņu. Vēlos norādīt, ka minētais lēmums būtu likumdevēja politiska izšķiršanās par to, kāds procesuālais termiņš būtu atzīstams par atbilstošāko un efektīvāko apelācijas sūdzības iesniegšanai. Lai gan katram procesuālajam likumam ir sava noteikta loma Latvijas tiesību sistēmā, patlaban tie noteic diezgan atšķirīga ilguma termiņus.

Salīdzinot ar apstrīdētajā normā ietverto regulējumu, visi pieteikuma iesniedzēja norādītie risinājumi ļautu apelācijas sūdzību iesniegt ilgākā termiņā, taču, tiesībsarga ieskatā, neviens no šiem risinājumiem nenodrošinātu leģitīmā mērķa sasniegšanu vismaz tādā pašā kvalitātē kā to nodrošina apstrīdētajā normā noteiktais regulējums. Norādītie risinājumi radītu riskus savlaicīgai kriminālprocesa izskatīšanai vai arī tie nenodrošinātu tiesisko stabilitāti, normatīvā regulējuma skaidrību un paredzamību. Lai gan tiesa, izskatot lietu, var novērtēt tās sarežģītību un apjomu, tomēr kriminālprocesā būtiski nodrošināt tiesisko stabilitāti, lai visas kriminālprocesā iesaistītās puses varētu laicīgi ņemt vērā procesuālo darbību veikšanai noteiktos termiņus, nevis ļaut tos tiesai noteikt pēc saviem ieskatiem katrā gadījumā individuāli. Tāpēc procesa dalībnieku interesēs ir nodrošināt procesuāli tiesisko noteiktību un stabilitāti.

Turklāt atbilstoši Kriminālprocesa likuma 555.panta trešajai daļai personas, kas iesniegušas apelācijas sūdzību vai protestu, ne vēlāk kā 10 dienu laikā pēc pārsūdzības termiņa beigām ir tiesīgas iesniegt apelācijas instances tiesai sūdzības vai protesta papildinājumus, taču tie nedrīkst grozīt sākotnējā lūguma būtību. Tādējādi likumdevējs ir paredzējis iespēju personai sniegt papildu argumentāciju par apelācijas sūdzībā norādītajiem apsvērumiem arī pēc apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņa beigām, kopā veidojot 30 dienu termiņu pēc dienas, kad kļuvis pieejams pilns tiesas nolēmums. Tiesībsarga ieskatā, šāds mehānisms nodrošina to, ka personai ir iespēja papildus izskaidrot savus apelācijas sūdzībā norādītos argumentus, kurus viņa dažādu apsvērumu dēļ nevarēja norādīt apelācijas sūdzībā. Tādējādi arī tiek veicināta kvalitatīvu procesuālo dokumentu un tajos ietverto pozīciju iesniegšana tiesā.

Tiesībsargs uzskata, ka Kriminālprocesa likuma 555.panta trešā daļa ir vērtējama kopsakarā ar Kriminālprocesa likuma 551.panta pirmajā daļā noteiktajām apelācijas sūdzības satura prasībām, jo tās ir vērstas uz vienotu mērķi – nodrošināt procesa dalībniekiem iespēju iesniegt likuma prasībām atbilstošu apelācijas sūdzību. Līdz ar to Kriminālprocesa likuma 555.panta trešā daļa nav vērtējama kā iespēja iesniegt jaunu apelācijas sūdzību, bet gan papildināt sākotnēji iesniegtās apelācijas sūdzības argumentāciju, ļaujot kvalitatīvāk pamatot savu viedokli. Šāds normatīvais regulējums prasa apelācijas sūdzības iesniedzējam noteiktā apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņa ietvaros noteikt skaidru prasījumu apelācijas instances tiesai un sniegt pamatojumu. Taču gadījumos, kad nepieciešams papildus skaidrojums, Kriminālprocesa likuma 555.panta trešajā daļā ietvertais mehānisms pieļauj sniegtā pamatojuma papildinājumu. Vienlaikus tas nodrošina iespēju ilgākā laikposmā sagatavot kvalitatīvu argumentāciju par apelācijas sūdzībā norādīto prasījumu. Tiesībsarga rīcībā nav informācija par to, cik bieži tiesas saņēmušas apelācijas sūdzības papildinājumus īpaši sarežģītās un apjomīgās lietās, kā arī, vai šajos gadījumos iemesls apelācijas sūdzības papildinājumu iesniegšanai bija apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņa ilgums. Līdz ar to tiesībsargam nav pamata apšaubīt Kriminālprocesa likuma 555.panta trešajā daļā noteiktā mehānisma efektivitāti.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka visas sabiedrības interesēs ir objektīvs un taisnīgs kriminālprocess, kurā tiek ievērotas apsūdzētā tiesības. Pat pieņemot, ka sabiedrība konkrētā gadījumā gūst kādu labumu, tas neesot atsverams ar smagajām sekām, kas rodas pieteikuma iesniedzējam, objektīvi nespējot apstrīdētajās normās noteiktajā termiņā sagatavot pilnvērtīgu un kvalitatīvu apelācijas sūdzību. No pieteikuma izriet, ka galvenais iemesls, kāpēc pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētajās normās noteiktais 20 dienu termiņš apelācijas sūdzības iesniegšanai ir nesamērīgs – jo rada būtisku šķērslī kvalitatīvas apelācijas sūdzības sagatavošanai.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka personai, kas ir sekojusi līdzī savam tiesas procesam, būtu jāpārzina visi lietā būtiskie apstākļi un lietas materiāli (*sal. sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2016.gada 27.septembra lēmuma lietā „Mintken and Aydin v. Germany”, pieteikumi Nr.37963/15 un Nr.40208/15, 31.punktu un 2017.gada 21.novembra sprieduma lietā „Lambin v. Russia”, pieteikums Nr.12668/08, 43.–46.punktu*). Arī gadījumā, ja apsūdzētā aizstāvību nodrošina viens vai vairāki zvērināti advokāti, tiesībsarga ieskatā, nav pamata uzskatīt, ka apsūdzētajam un aizstāvjiem nav zināmi lietu materiāli par būtiskiem apstākļiem.

Attiecībā uz kasācijas sūdzību iesniegšanu Satversmes tiesa 2020.gada 26.marta sprieduma lietā Nr.2019-15-01 11.3.punktā atzina, ka arī saīsinātais spriedums dod personai pamatu gatavoties kasācijas sūdzības iesniegšanai. Proti, laikā no saīsinātā tiesas sprieduma saņemšanas līdz pilna tiesas sprieduma pieejamības dienai ir iespējams sagatavoties tam, lai efektīvi izmantotu personas tiesības uz aizstāvību.

Tiesībsargs vērs uzmanību uz to, ka apelācijas sūdzībā jānorāda plašs informācijas apjoms (*sk. Kriminālprocesa likuma 551.panta pirmo daļu*). Apelācijas instances tiesā lieta tiek izskatīta pēc būtības, tādējādi pārbaudot tiesiskos un faktiskos apstākļus. Līdz ar to iepriekš minētie Satversmes tiesas secinājumi attiecībā uz kasācijas sūdzības iesniegšanu, tiesībsarga ieskatā, nebūtu vienlīdz attiecināmi arī uz apelācijas tiesvedību. Saīsinātais tiesas spriedums sniedz atbildi par to, vai apsūdzētais ir vai nav atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Taču tikai saņemot pilnu tiesas spriedumu, kriminālprocesa dalībnieki var pilnvērtīgi iepazīties ar tā motivāciju un izstrādāt savu apelācijas sūdzības argumentāciju.

Pieteikuma iesniedzēja ieskatā, ja apelācijas sūdzību sagatavošanai būtu dots samērīgs laiks, piemēram, četri mēneši, kas bija pirmās instances tiesas rīcībā sprieduma motīvu daļas sagatavošanai, tajās paustie argumenti būtu gan detalizētāki, gan dziļāki, gan pārdomātāki.

Kā jau iepriekš tiesībsargs norādīja, procesuālā termiņa ilgums negarantē apelācijas sūdzības sagatavošanas kvalitāti, jo tas ir atkarīgs no vairāku apstākļu kopuma. Piemēram, vai persona pati veic savu aizstāvību, personas juridiskajām zināšanām, vai aizstāvību nodrošina viens vai vairāki zvērināti advokāti, kā arī vai apsūdzētā aizstāvji ir aktīvi pildījuši savus amata pienākumus visu apelācijas sūdzības iesniegšanas termiņu. Lai gan praksē zvērināti advokāti veic vairāku personu aizstāvību dažādās lietās, tomēr personu aizstāvjiem ir iespēja savlaicīgi plānot un koordinēt savu noslodzi. Turklāt, uzņemoties aizstāvēt personas īpaši sarežģītos un apjomīgos kriminālprocesos, visticamāk aizstāvību īstenotājiem bija iespēja jau laicīgi paredzēt tiesu nolēmuma ievērojamo apjomu. Turklāt apelācijas sūdzības mērķis ir pamatot, kā izpaužas pirmās instances tiesas nolēmuma nepareizība, kas neietver visu tiesisko un faktisko apstākļu uzskaitījumu. Pirmās instances tiesai, sagatavojot pilnu tiesas nolēmumu, motīvu daļā nepieciešams norādīt ievērojama apjoma informāciju, piemēram, lietā iegūto pierādījumu būtību, konkrētus faktus, kas iegūti no lietā nopratināto personu liecībām, ekspertu atzinumiem un citi pierādījumi, kā arī jāveic pierādījumu pārbaude. Līdz ar to tiesas ieguldītais darba apjoms, sagatavojot tiesas nolēmumu, nebūtu objektīvi samērojams ar apelācijas sūdzības sagatavošanu.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākkārt uzsvērusi, ka, izvērtējot personai sūdzības sastādīšanai piešķirto termiņu pietiekamību, nozīme ir arī tam, vai sūdzības sastādīšanā un tiesas procesā ir iesaistīts advokāts (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2011.gada 28.jūnija sprieduma lietā „Miminoshvili v. Russia”, pieteikums Nr.20197/03, 142.punktu un 2016.gada 27.septembra lēmuma lietā „Mintken and Aydin v. Germany”, pieteikumi Nr.37963/15 un Nr.40208/15, 31.punktu*). Vienlaikus pastāv iespēja, ka apsūdzētā aizstāvībai var būt apgrūtināši iesniegt apelācijas sūdzību apstrīdētajās normās noteiktajā termiņā objektīvu iemeslu dēļ. Piemēram, ja kriminālprocesa ietvaros mainās apsūdzētā aizstāvis situācijā, kad iepriekš apsūdzētā intereses pārstāvēja tikai viens aizstāvis, kurš turpmāk neturpina sadarbību ar apsūdzēto. Taču tiesībsarga rīcībā nav informācija par to, vai un cik bieži praksē aizstāvji saskārušies ar šāda rakstura problēmām.

Ievērojot iepriekš minēto, tiesībsarga ieskatā, apstrīdētās normas atbilst Satversmes 92.panta pirmajam teikumam.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu